

Rahvaloomingu Maja lugu

Eestile nii õnnetul 1940. aastal purustati muude struktuuride, organisatsioonide, asutuste jm kõrval ka need, mis seni hoolitsesid rahvakultuuri püsimise ja elusolemise eest. Teiste seas likvideeriti 1921. aastal asutatud Lauljate Liit, aeti laiali 1919. aastal ellu kutsutud Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus (ÜENÜ). Neist esimene oli seni kandnud hoolet muusika, eelkõige koorilaulu valdkonnas, aga teine olnud eestvedajaks rahvatantsukunsti.

Tekkinud vaakumi pidi täitma Moskva eeskirjade põhjal ning talle allutatud liiduvabariikide eeskujul 1940. aastal loodud Rahva Kunstilise Isetegevuse Keskmaja. Riiklik asutus, mille töö eesmärgiks eestlase tantsu-, laulu-, näitemängu-, kodukaunistamise jm harrastuste juhtimine Moskva jaoks ideoloogiliselt "õiges" suunas.

Võib arvata, et Keskmaja tegutsema hakkamine kohtas õigustatult passiivset, aga mõnikord ka aktiivset (Juhan Aaviku protestikiri!) vastupanu. NSVL okupatsioonile tuli peale fašistlik, mis löi sellegi mängu segi.

1944. aastal, mil nõukogude võim meile uuesti sisse toodi, tuldi taas soovi juurde juhtida rahvakultuuri riiklikult. Vastav asutus kandis nüüd veidi talutavamalt nime - Rahvaloomingu Keskmaja (pääseti tõlkimisel tekkinud libaterminist "kunstiline isetegevus"). Mingil ajavahemikul too "kesk" isegi pisut õigustas ennast. See oli siis, kui Eestile püüti kaela määrada administratiivset oblastiteks jaotamist ning rahvaloomingu maju loodi ka väljapoole Tallinna (Tartusse jm).

Tallinna Keskmaja asus tookord hoones, kus praegu Kultuuriministerium (nimetatu loodi tegelikult 1953. aastal). Direktori kohustusi asus täitma A. Saukas, kes tõi ellu mõned printsiibid, millest tänagi lugu peetakse. Esiplaanile kerkis mitte alasti ideoloogia vaid hoolitsus eestlastele tavapäraste harrastusžanrite eest - muusika mitmetes avaldusvormides (esikohal koorilaul, aga abistati ka tookord tegutsevaid huviliste sümfooniaorkestreid, olmemuusikast rääkimata); näitekunst (deklamaatoritest agitbrigadideni, sõnateatrist ja operetist kõnelemata); tants (rahvatants, ballett, seltskonnatants); kujutav- ja tarbekunst. Mõnevõrra hiljem loodi veel folkloorisektor, kus silmapaistva entusiasmiga tegutses Aino Strutzkin. Ongi väga iseloomulik, et tööle võetakse kõrge kvalifikatsiooniga spetsialiste, kel autoriteeti. Piisab sellest, kui näiteks nimetame veel Ullo Toomit - tantsusektori juhtijat - ning printsiip peaks selge olema. Rahvaloomingu Keskmaja oli suuresti tegev ka laulu- ja tantsupidude kunstilisel ning organisatsioonilisel juhtimisel. Üldlaulupeo Peakomisjon jäi ikkagi suuniste andjaks, ettepanekute heakskiitjaks või tagasilükkajaks. Tegelik töö käis Keskmaja juurde pidude eel loodud Laulupeo Büroos, mis pärast pidu oma tegevuse iga kord katkestas. Büroo juhtijaks sai endine ÜENÜ Tallinna osakonna tantsija, organisaatorivõimetega Juhan Raude.

Kui hooajal 1950/51 valmis Estonia teatrit ja Kontsertsaali ühendav neljakorruseline vaheosa, saadi ruumid selle esimesele korrusele. Üldse oli esimene ja kolmas korrus nagu mesipuu - siia kolisid lasteajakirjade toimetused, Nukuteatri nukud, oli Kunstiinstituudi stuudioid jne, aga 1954. aastast hakkas senine Keskmaja kandma nime Rahvaloomingu Maja. Muide, niimoodi oli taidlussõbralikku asutust rahva seas juba varemgi kutsutud. See nimi jäi kõlama veerandsajandiks. Oli Eestis õige tuntud. Kujunes periood, mida võib iseloomustada ühe sõnaga - stabiilsus, millele kaasnes laienev kirjastustegevus, paljude suurürituste korraldamine (dekaadid teistes liiduvaba-

riikides, esinduskontserdid, konverentsid). Tookord rõhutati tugevasti kahe erisüsteemi olemasolu - ametiühingud ja nn kultuurharidus (rahvamajad, muud kultuurikolled maal ja linnas) – mõlemaga tegi Rahvaloomingu Maja tugevat koostööd. Eriti moes olid mitmesugused taidlusülevaatused. Need olid taidlejatele heaks stiimuliks. Siit sündis mitmeid hilisemaid suureandelisi professionaale - Jaanus Orgulas, Ita Ever, Juta Lehiste, Tiit Tralla ja mitmed teisedki. Koorid, tantsurühmad, orkestrid, näiteringid, üksikesinejad jt said üksteiselt mõõtu võtta.

Stabiilsus väljendus veel Rahvaloomingu Maja koosseisu püsivuses. Muusikas - Neeme Laanepõld, Roland Laasmäe, Aksel Pajupuu, Vello Lipand, Felix Mandre; teatritöö valdkonnas - muhe vanameister, omaaegne Töölisteatri näitleja Valter Soosõrv, Virve Jurno, Helja Valler, dramaturg Bernhard Lülle, kirjanik Paul Kilgas; tants - Juhan Raude, Heino Aassalu; kujutav kunst - kunstnik Ülo Teder; tarbekunst Leida Madisson. Oli muidugi veel neidki, kes tegutsesid episoodiliselt - lühemat aega. (Folkloori osa oli selleks ajaks taandatud). Neid inimesi tunti Eestis, teati, et Rahvaloomingu Maja on koht, kuhu võib pöörduda abi saamiseks. Tegevuse ulatust näitab alljärgnev väljavõte 1954. aasta tööplaanist, mis ka realiseeriti.

Repertuaar

Kogumikud/valimikud - 10 pala estraadiorkestrile (eesti autorid), 22 lühinäidendit, huumori- ja satiirivalimik, neli numbrit Repertuaarilehte (hilisema Meie Repertuaari eelkäija), kogumik lasterepertuaari, - seltskonnatantse, - rahvaste tantse, tantsutellimus Helmi Tohvelmanilt (soolo ja duett) jne.

Metoodika

Tantsutreeningu õppekavad, soovitatavate seltskonnatantsude nimekiri, instruktiivne kiri tantsufolkloori kogumiseks ja üleskirjutamiseks jne.

Töökogemuste levitamine

Juuru rahvamaja näitering, Tallinna Vineeri- ja Mööblivabriku klubi rahvatantsurühm, J. Tombi nim Kultuurihoone meeskoor, Riidoja rahvapilliorkester, metoodilised kirjad "Kujutava kunsti ring", "Valge tikand", brošüürid "Keraamika metoodika", "Joonistusmetoodika", rändnäitus (kujutav ja tarbekunst) Tartus, Võrus, Kohtla-Järvel, Haapsalus.

Taidlusjuhtide kvalifikatsiooni tõstmine

11 lühi ja pikemat kursust üldtantsupeo ettevalmistamiseks, kursused kõigis žanrites. Tallinna rahvatantsujuhtide alaline seminar (kord nädalas Estonia ruumides), suvekoolid jne.

Organisatsiooniline töö

1955. aasta laulu- ja tantsupeo ettevalmistustööd, rajoonide pidude jälgimine - analüüs, võistlused uue repertuaari saamiseks, tantsujuhtide konverents, kursus algajatele dramaturgidele, konsultatsioonipunktide loomine rajoonides (šefluskorras), Tallinna taidlusjuhtide registreerimine kvalifikatsiooni määramiseks jne.

1979. aastal tuli taas nimemuutus. Rahvaloomingu Majast sai Rahvaloomingu ja Kultuuritöö Teaduslik Metoodikakeskus. Esiteks võimaldas see pikk nimi tõsta pisut töötajate palka (ikkagi "teaduslik"), aga tuli ka võimalus töö laiendamiseks. Ministeeriumi korraldusel saadi Estoniast ruume juurde - esimesel korrusel, varem Nukuteatrile kuulunud avar tuba, kolmandale korrusele kolis toimetaja (seda osa täitsid eriti edukalt Leelo Tungal, Maret Rebane, Virve Mölder), aga klubitöö, teadustöö, kunstiosakond jm said ruumid Eesti Kontserdi poolsest majatiivas kahel üle-

misel korrusel. Siit juhiti ka paljude uute, juurde tulnud alade juhendajate kvalifikatsioonitõstmist. Näiteks mängujuhtide tööd vedas suurte teadmiste -kogemustega Johannes Kelder. See oli periood, kus käivitus mitu olulist protsessi, mis tõelise resultaadini jõudsid 1980-datel aastatel.

Esiteks muudeti üldlaulupeo büroo töö pidevaks. 1962. aastal sai siin juhatajaks Ilmar Moss. Alustati ka pidevate rahvarõivakonsultatsioonidega. Õnnestus palgata selle ala juhtiv spetsialist, traditsiooni alalhoidja Catherina Nigul. 1990. aastal sai büroost iseseisev administratiivne üksus – Üldlaulupeo Direksioon (praegu Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutus).

Teiseks - veelgi laienes kirjastustegevus. Seni veidi juhuslikult ilmunud Repertuaari lehest sai 1962. aastal kuukiri Meie Repertuaar, mida tehti koostöös kirjastusega Eesti Raamat. Näiteks ka kõik tantsuvalimikud (ligi 20 nimetust) sündisid samast koostööst. Palju anti välja muusikakirjandust kõigis žanrites. Sellega rööbiti sai alguse nn "rahvakollektiivide liikumine". Tegemist on erilise aunimetusega, mis andis juhtidele, kooridele, tantsurühmadele jt avaramad töötingimused.

Kolmandaks - tasapisi algas liikumine seltside - liitude taasmoodustamise suunas. Keskuse osakondade ja Üldlaulupeo Peakomisjoni juures töötasid nn nõukogud. Esirinnas sammus siin koorisektsioonide nõukogu (kauaaegne esimees Gustav Ernesaks), kes tegelikult juhtis kõiki protsesse koorimuusikas. 1982. aastal jõuti Kooriühingu moodustamiseni (Lauljate Liidu seaduslikult tunnistatud õigusjärglane). Viljakas oli ka tantsuosakonna juures tegutsev rahvatantsunõukogu. Tantsu- ja rahvamuusikažanris jõuti vastava seltsi (ERRS) moodustamiseni 1988. aastal.

Neljandaks - jaotati žanrid kultuuriministeeriumi süsteemi ning Ametiühingute Nõukogu vahel (selles ametkonnas oli loodud oma Kunstilise Isetegevuse Maja). Viimase hoolde jäi kujutav ja tarbekunst, foto-, filmiamatöörism, seltskonna- ja võistlustants, töö lasteringidega jm.

Järjekordne sisulise töö ja nime muutus tuli 1989. aastal, kui varasema nime asendas uus - Eesti Rahvakultuuri Arenduskeskus. Ring hakkas täis saama. 1992. aastal koliti taas kultuuriministeeriumiga ühte majja. Täitus Estonia ammune unistus - vabaneda allüürilistest. Nagu 1950-ndatel aastatel nii ka nüüd alustas folklooriosakond, mille töötajad Anne Ojalo ja Kristjan Torop tegutsesid tulemusrikkalt folklooriseltsi moodustamisel ja rahvusvahelise organisatsiooniga (CIOFF) ühinemisel, folkloorifestivali Baltica korraldamisel. Veel oli tugevasti rõhutatud teatricalane töö. Kui see tööloik keskusest likvideeriti, asus esikohale suund sotsioloogilistele uurimustele. Muu töö jaotus kahe büroo vahel - tegutsesid folkloori- ning tantsubüroo. Suure osa viimase töömahust võttis omale Tantsuinfo Keskus Eestis (TIKE), mis pidas ühendust ka vastavate rahvusvaheliste organisatsioonidega, koordineeris välistantsutruppide külaskäike. Ühtlasi oli tantsubüroo (varem koreograafiasektor, tantsuosakond jne) kõik need aastad täitnud veel Tantsuloojate Liidu funktsioone analoogselt Heliloojate ja Kirjanike Liiduga.

1994. aastal liideti keskus Kultuuritöötajate Täienduskooliga. Siit algab Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskuse lugu.

Lühendatult

Heino Aassalu

(Rahvaloomingu Maja töötaja 1953 - 1997)

kirjutisest Rahvakultuuri Aastaraamatu esimesele väljaandele